

Naamgeving van sprinkhanen

Erik J. van Nieukerken
Nationaal Natuurhistorisch Museum
Postbus 9517
2300 RA Leiden
071-5162682; fax 071-5133344
e-mail: SBRMEN@rulmvs.LeidenUniv.nl

Inleiding

Het boek 'de sprinkhanen en krekels van Nederland' dat als eindproduct van het EIS project met dezelfde naam zal verschijnen nadert momenteel zijn voltooiing. Als één van de auteurs en als eindredacteur heb ik me onlangs bezig gehouden met de naamgeving van de soorten. Bij de wetenschappelijke naamgeving van één soort zagen we aanleiding af te wijken van andere recente opvattingen en voor enkele soorten uit de omringende landen willen we nieuwe Nederlandse namen voorstellen. Om andere orthopterologen de gelegenheid te geven nog voor de uitgave van het boek hier op te reageren, worden deze zaken hier alvast gepresenteerd. Gezien de planning voor de voltooiing van deze atlas zouden we commentaar hierop graag voor 15 februari 1996 maar uiterlijk op 1 maart op bovenstaand adres ontvangen.

De naam van de West-Europese ondersoort van de zadelsprinkhaan

De West-Europese ondersoort van *Ephippiger ephippiger* staat bekend als *vitium* Serville, 1831. Kruseman (1988) beschouwt Serville's beschrijving als het geven van een nieuwe naam aan '*Locusta ephippiger* Fabricius, 1793'. Hierdoor zou op grond van Art 72e van de Internationale Code voor Zoölogische Nomenclatuur (3e editie, 1985) *vitium* synoniem met de nominale *ephippiger* worden en niet meer op de Franse populatie slaan, maar op de Weense, vanwaar Fabricius materiaal meldt. Volgens Kruseman (1988) dient daarom de jongere naam *diurnus* Dufour, 1841 voor onze ondersoort gebruikt te worden. Voor zover ik kon nagaan is dat alleen nog door Oudman et al. (1989) en Duijm (1992) gevolgd.

Na nalezen van de code, bekijken van de diverse publicaties en een discussie met onze oud-conservator Prof. Dr. L. Holthuis, die tevens lid is van de Interna-

tionale Commissie voor Zoölogische Nomenclatuur, ben ik tot de conclusie gekomen dat Kruseman de code onjuist heeft geïnterpreteerd en onnodig een veelgebruikte naam heeft verworpen.

Artikel 72e luidt:

Name-bearing types of nominal species-group taxa bearing replacement names. – If an author proposes a new species-group name *expressly* as a replacement for a prior one, both have the same name-bearing type, despite any simultaneous application of the replacement name to particular specimens or any contrary designation of type, or any different taxonomic usage of the replacement name.

Volgens mij is het door mij gecursiveerde woord '*expressly*' hier cruciaal. In 1831 bestonden nog geen nomenclatuur-regels, en men handelde vaak naar eigen goeddunken. Serville (geciteerd door Kruseman 1988) geeft slechts een literatuurverwijzing naar Fabricius, zonder daarbij te zeggen dat hij deze soort van een nieuwe naam voorziet. Wel zegt hij dat *vitium* in Parijs voorkomt. Omdat Serville (1839) bovendien de soort nog eens uitgebreid beschreven heeft, mogen we aannemen dat het in zijn bedoeling lag de hem bekende Parijse dieren te beschrijven en benoemen. Hij verwees naar Fabricius, omdat die soort leek op wat hij aan het beschrijven was, maar kende dat materiaal vermoedelijk niet! In een moderne publikatie zouden we zoiets mogelijk een replacement-name noemen, in het geval van Serville wijst niets erop dat hij dat met opzet en expliciet (*expressly*) deed. De beschrijving van Fabricius waar Serville naar verwijst is ook niet de oorspronkelijke beschrijving van *Locusta ephippiger*, die gaat terug naar Fiebig, 1784.

De belangrijkste doelstelling van de nomenclatuurregels is Stabiliteit. Juist om die te dienen en mede op advies van prof. Holthuis stel ik voor om Kruseman's

interpretatie niet te volgen en Serville's beschrijving als geldig te beschouwen.

De juiste namen:

Ephippiger ephippiger (Fiebig, 1784)

Ephippiger ephippiger vitium Serville, 1831

= *diurnus* Dufour, 1841

Nederlandse namen

Omdat de sprinkhanenatlas voor een ruimer publiek bedoeld is, zullen we ruimschoots gebruik maken van Nederlandse namen. Wij volgen de lijst van Zwart et al. (1992) voor de meeste, met één uitzondering (zie hierna). We zijn het met de auteurs eens dat we niet voor alle Nederlandse insecten Nederlandse namen kunnen gaan verzinnen, een onbegonnen werk met 25.000 soorten, en ook weinig zinvol voor de vele

nauwelijks herkenbare, kleine wespjes, vliegen, kevers, etc. Voor goed herkenbare grotere dieren als sprinkhanen, libellen en dagvlinders is het o.i. wel zinvol. Deze dieren genieten meer aandacht van niet specialisten en een Nederlandse naam kan dan helpen om de groep populair te maken. Dit uitgangspunt heeft ertoe geleid dat we alle besproken soorten, ook de niet-inheemse, van een Nederlandse naam willen voorzien. Het gaat om soorten die bijv. wel in België, Luxemburg of aangrenzend Duitsland voorkomen, of soorten die ooit eens uit ons land gemeld zijn. In tabel 1 volgen deze namen, inclusief een nieuwe naam voor *Miramella alpina*, bergsprinkhaan leek ons nl. een te algemene naam voor deze soort. Het ligt o.i. overigens geenszins in de bedoeling uiteindelijk voor alle 900 soorten Europese Orthoptera een Nederlandse naam te verzinnen!

Leptophyes albovittata (Kollar, 1833)
Polysarcus denticauda (Charpentier, 1825)
Platycleis (Tessellana) tessellata (Charpentier, 1825)
Grylloides sigillatus (Walker, 1869)
Miramella alpina (Kollar, 1833)
Bryodema tuberculata (Fabricius, 1775)
Sphingonotus caeruleus (Linnaeus, 1767)
Omocestus haemorrhoidalis (Charpentier, 1825)
Stauroderus scalaris (Fischer de Waldheim, 1846)
Chorthippus binotatus (Charpentier, 1825)
Euchorthippus declivus (Brisout de Barneville, 1848)

oostelijke struiksprinkhaan
dikbuiksprinkhaan
dobbelseenssprinkhaan
dierentuinkrekel
groene bergsprinkhaan
siberische klappersprinkhaan
kiezelsprinkhaan
bruin schavertje
laddersprinkhaan
gaspeldoornsprinkhaan
franse prairiesprinkhaan

Tabel 1: Voorstellen tot Nederlandse namen.

De namen zijn ten dele voorgesteld tijdens een overleg van een aantal auteurs van de atlas: Roy Kleukers, Baudewijn Odé, Luc Willemse en ondergetekende.

Zoals gezegd, commentaar graag aan ondergetekende.

Résumé

Lors de l'achèvement du travail 'les orthoptères des Pays-Bas', quelques problèmes de nomenclature ont requis une solution. Le premier concerne le nom utilisé pour la sous-espèce d'Europe occidentale de *Ephippiger ephippiger*. Kruseman (1988) a rejeté l'utilisation du nom *vitium* Serville, 1831, a cause de l'Article 72e du Code International de Nomenclature Zoologique, 3eme édition (1985), cité ci-dessus dans

sa version anglaise. Kruseman a considéré la description de Serville comme un nom de remplacement pour *ephippiger* Fabricius, 1793. Dans ce cas la localité-type devient celle du nom original, c'est-à-dire Vienne et le nom *vitium* n'est plus valide pour la population de la région parisienne. Toutefois, dans notre opinion, on ne peut pas regarder la description de *vitium* comme un nom de remplacement proposé expressément, comme requis par l'Art. 72e. En outre, Serville a décrit *vitium* une nouvelle fois en 1838 de façon détaillée en tant qu'espèce française. Pour raison de stabilité en nomenclature, nous proposons, par conséquent, de garder l'usage de *vitium* et de ne pas utiliser le synonyme plus récent '*diurnus*'.

Le seconde partie de l'article introduit quelques

nouveaux noms vernaculaires néerlandais, proposées a reprendre dans le livre. Les Orthoptéristes sont priés d'envoyer leurs commentaires sur ces propositions au plus tard le 1 mars 1996, mais préférable avant 15 février, à l'adresse indiquée ci-dessus.

Summary

While finishing a book on the crickets and grasshoppers of The Netherlands, we were confronted with some nomenclatural problems. The first deals with the correct name for the Western-European subspecies of *Ephippiger ephippiger*. Kruseman (1988) has rejected the long standing use of *vitium* Serville, 1831, on the basis of Article 72e of the International Code for Zoological Nomenclature (3rd edition, 1985), cited above. He regarded the description by Serville as a replacement name for *ephippiger* Fabricius, 1793. In that case the type locality will become that of the replaced name, hence Vienna, and the name can no longer be used for the Paris populations. However, our opinion is that the description of *vitium* cannot be regarded as a replacement name, which was expressly proposed as such, as article 72e requires. Further, Serville has later in 1839 described *vitium* again in detail on the basis of French material. For reasons of stability we therefore propose to continue the use of *vitium* and no longer use the junior synonym *diurnus*.

In the second part of the paper we propose a few new vernacular names in Dutch for some species which will be treated in our book. Orthopterists who wish to comment on any of these proposals are requested to send their remarks to the above address not later than 1 March 1996 but preferably before 15 February 1996.

Literatuur

- Duijm, M., 1992. In de ban van de zadelsprinkhaan. — Nieuwsbrief Saltabel 7: 2—13.
Kruseman, G., 1988. Matériaux pour la faunistique des Orthoptères de France III. Les Ensifères et des

Caelifères: les Tridactyloides et les Tétrigoides des Musées de Paris et d'Amsterdam. — Verslagen en Technische Gegevens, Instituut voor Taxonomische Zoölogie (Zoölogisch Museum), Universiteit van Amsterdam 51: 1—164.

Oudman, L., W. Landman & M. Duijm, 1989. Genetic distance in the genus *Ephippiger* (Orthoptera, tettigonioidea) - a reconnaissance. — Tijdschrift voor Entomologie 132: 177—181.

Serville, A., 1839. Histoire naturelle des insectes. Orthoptères. — Librairie encyclopédique de Roret, Paris.

Zwart, K. W. R., L. J. W. de Goffau, P. Grootaert & J. T. de Jonge, 1992. Nederlandse namen van insekten. De rechtvleugelige ordes. (Een tussen-tijdse rapportage). — Commissie Nederlandse namen van insekten, Nederlandse Entomologische Vereniging, Amsterdam.

Naschrift:

Naar aanleiding van bovenstaand artikel is door de redacteuren alvast een korte voordiscussie gevoerd met Erik van Nieukerken. Daarbij is voor sommige soorten al voor een andere naam gekozen. Om de discussie met 'de achterban' te bespoedigen volgen hier een aantal alternatieve namen.

G. sigillatus: bleke krekkel, bleke huiskrekkel.

B. tuberculata: steppe klappersprinkhaan, snorrende roodvleugel.

O. haemorrhoidalis: klein negertje, vals knopsrietje, bruin negertje.

S. scalaris: grote ratelaar, rookvleugel, rokertje.

C. binotatus: jengelaar, duinroodpoot.

E. declivus: strootje, dikkopsprinkhaan, korte spitskont.

(De allerlaatste naam omdat *E. pulvinatus* dan zonodig 'lange spitskont' kan worden.)